

4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Yararlanılan Materyallerin Değer Öğretme Yaklaşımları Açısından İncelenmesi

Yasemin Ateşmen Özer | ORCID: 0000-0001-8363-2254 | yasemin.atesmen@siirt.edu.tr
Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Eğitimi Ana Bilim Dalı | İlahiyat Fakültesi,
Doktora Öğrencisi, Ankara, Türkiye
ROR ID: <https://ror.org/05ptwtz25>
Prof. Dr. Yıldız Kızılabdullah | ORCID: 0000-0002-8625-7987 | ykizilabdullah@ankara.edu.tr
Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara, Türkiye
ROR ID: <https://ror.org/01wntqw50>

Öz

Bu araştırma, Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında kullanılan eğitim materyallerindeki değerlerin analiz edilmesi ve bu değerlerin öğretiminde kullanılan yaklaşımların incelenmesini hedeflemektedir. Erken çocukluk dönemi, bireyin değerler sisteminin temelini atıldığı, kritik bir evre olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde kazanılan değerler, bireyin tüm yaşamı boyunca davranışlarını ve tercihlerini etkileyebilecek kalıcı izler bırakmaktadır. Ayrıca, ahlaki eğitim, bireyin kişilik ve karakter gelişiminde değerler eğitimi zorunlu kılmaktadır. Çocuklara değerlerin kazandırılmasında kullanılan materyaller, özellikle kitaplar, bu süreçte önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, erken çocukluk döneminde kullanılan eğitim materyallerinin içeriği ve öğretim yaklaşımlarının incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu araştırma, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 4-6 yaş Kur'an Kursu Etkinlik Kitabı ile sınırlandırılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş veri toplama aracı olarak doküman incelemesi ve literatür taraması kullanılmıştır. Veri analizinde ise içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. Araştırma, beş bölümden oluşmaktadır: Giriş, yöntem, değer kavramı ve öğretim yaklaşımları ile bulgular ve yorumlar. Değer öğretim yaklaşımları arasında doğrudan öğretim (telkin), dolaylı öğretim (örtük program), değer açıklama, değer analizi, ahlaki muhakeme ve karakter eğitimi yaklaşımları ele alınmıştır. Bulgular ve yorumlar bölümünde, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 4-6 Yaş Kur'an Kursu Etkinlik Kitabı'nda yer alan değerler analiz edilmiş ve öğretim yaklaşımları açısından değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda, materyallerin çoğunlukla doğrudan öğretim (telkin) yaklaşımıyla en az ise ahlaki muhakeme yaklaşımıyla hazırlandığı tespit edilmiştir. Bu durum, erken çocukluk döneminde değerler eğitimi için kullanılan materyallerin öğretim yaklaşımlarının çeşitliliği ve etkililiği açısından geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle ahlaki muhakeme gibi daha üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik yaklaşımların materyallerde daha fazla yer alması çocukların değerleri içselleştirmeleri ve kendi ahlaki yargılarını oluşturmaları açısından önem taşımaktadır. Bu araştırma, erken çocukluk döneminde değerler eğitimi için kullanılan materyallerin geliştirilmesi ve öğretim yaklaşımlarının belirlenmesinde önemli bir katkı sağlanması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Erken Çocukluk Dönemi, Değer, Değer Öğretim Yaklaşımları, Öğretim Materyalleri, Kur'an Kursu.

Atf Bilgisi: Ateşmen Özer, Yasemin - Kızılabdullah, Yıldız. "4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Yararlanılan Materyallerin Değer Öğretme Yaklaşımları Açısından İncelenmesi". *Marifetname* 12/2 (Aralık 2025), 951-977.

<https://doi.org/10.47425/marifetname.vi.1739182>

Geliş Tarihi	10.07.2025
Kabul Tarihi	01.09.2025
Yayın Tarihi	31.12.2025
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Yapay Zeka Kullanımı	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zeka tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazar(lar) tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir. Bu çalışma Prof. Dr. Yıldız Kızılabdullah danışmanlığında 2022 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda sunduğumuz/tamamladığımız "4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Değerler Eğitimi ve Din Öğretiminde Yararlanılan Materyallerin İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.
Etik Beyan	Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen nitelikte olup kullanılan veriler literatür taraması/yayınlanmış kaynaklar üzerinden elde edilmiştir. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. (Yasemin Ateşmen Özer- Yıldız Kızılabdullah)
Benzerlik Taraması	Yapıldı – iThenticate
Etik Bildirim	marifetnameetikbildirim@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Investigation of the Materials Utilized in 4-6 Age Qur'an Courses in Terms of Value Teaching Approaches

Yasemin Ateşmen Özer | ORCID: 0000-0001-8363-2254 | yasemin.atesmen@siirt.edu.tr

Institute of Social Sciences Ankara University, Faculty of Theology | Department of Religious Education, PhD Student, Ankara, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/05ptwtz25>

Prof. Dr. Yıldız Kızılabdullah | ORCID: 0000-0002-8625-7987 | ykizilabdullah@ankara.edu.tr

Ankara University, Faculty of Theology, Department of Religious Education, Ankara, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/01wntqw50>

Abstract

This research aims to analyze the values conveyed in the educational materials used in Quran courses for the 4-6 age group affiliated with the Presidency of Religious Affairs and to examine the approaches used in teaching these values. Early childhood is considered a critical stage in which the foundations of an individual's value system are laid. The values acquired during this period leave lasting impressions that can influence an individual's behavior and preferences throughout their entire life. Furthermore, moral education necessitates values education in the development of an individual's personality and character. The materials used to instill values in children, especially books, play an important role in this process. Therefore, examining the content and teaching approaches of educational materials used in early childhood is of great importance. This research is limited to the 4-6-year-old Quran Course Activity Book of the Presidency of Religious Affairs. Qualitative research method was adopted in the research, and document review and literature review were used as data collection tools. Content analysis method was applied in data analysis. The research consists of five sections: Introduction, method, value concept and teaching approaches, findings, and interpretations. Among the value teaching approaches, direct teaching (persuasion), indirect teaching (hidden curriculum), value explanation, value analysis, moral reasoning, and character education approaches were examined. In the findings and interpretations section, the values included in the Presidency of Religious Affairs' 4-6-Year-Old Quran Course Activity Book were analyzed and evaluated in terms of teaching approaches. The evaluation revealed that the materials were mostly prepared using the direct teaching (persuasion) approach and, to a lesser extent, the moral reasoning approach. This highlights the need to develop the diversity and effectiveness of teaching approaches in materials used for values education in early childhood. In particular, the inclusion of more approaches aimed at developing higher-level thinking skills, such as moral reasoning, in the materials is important for children to internalize values and form their own moral judgments. This research is expected to make an important contribution to the development of materials used in values education in early childhood and the determination of teaching approaches.

Keywords: Religious Education, Early Childhood Period, Value, Value Teaching Approaches, Teaching Materials, Quran Course.

Citation: Ateşmen Özer, Yasemin. Kızılabdullah, Yıldız. "Investigation of the Materials Utilized in 4-6 Age Qur'an Courses in Terms of Value Teaching Approaches". *Marifetname* 12/2 (December 2025), 951-977.

<https://doi.org/10.47425/marifetname.vi.1739182>

Date of Submission	10.07.2025
Date of Acceptance	01.09.2025
Date of Publication	31.12.2025
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Use of Artificial Intelligence	No AI-based tools or applications were used in the preparation of this study. All content was produced by the author(s) in accordance with scientific research methods and academic ethical principles.
Ethical Statement	*This article is extracted from my master thesis dissertation entitled Prof. Dr. Yıldız Kızılabdullah", supervised by An Examination of the Materials Used in Values Education and Religious Education in 4-6 Year Old Quran Courses" Master's Thesis Dissertation, At Ankara University Institute of Social Sciences, Ankara, 2022). This study is of a nature that does not require ethics committee approval, and the data used were obtained through a literature review and published sources. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. (Yasemin Ateşmen Özer- Yıldız Kızılabdullah)
Plagiarism Checks	Yes – iThenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	marifetnameetikbildirim@gmail.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

Giriş

Din, bireyin yaşamında önemli bir yer tutmakta ve insanın davranışlarını etkileyerek tüm hayatını kuşatmaktadır.¹ Din, inanan insanın hayatını inanç esasları, ibadetleri ve dualarıyla bir anlamlar bütünü olarak kapsamaktadır. Bireyin hayatının bütün dönemlerinde dinin etkisi, önemi ve yönlendirici rolü önemlidir.² Çocukluk dönemi, bu dönemler içerisinde önem arz etmektedir.³ Çocukluk dönemi, insanın karakterinin biçimlendiği bir dönem olması yönüyle önem taşır. Hatta bazı psikolog ve pedagoğlara göre kişilik gelişiminin büyük bir kısmı çocukluğun ilk 6 yılında oluşmaktadır.⁴ Bu durum, erken çocukluk dönemindeki değerler eğitiminin önemini ortaya koymaktadır. Çocuğa verilecek nitelikli bir eğitimle çocuktaki din ve değer duygusunun sağlıklı gelişimi sağlanabilir.⁵ Değerler, sosyal yapıyı biçimlendiren ve pozitif davranış kazanımını sağlayan güçlü tutumlardır.⁶ Bu bağlamda, toplum içerisinde değer aktarımının oldukça önemli bir yeri vardır. Değer, çevreyle etkileşim sonucunda içselleştirilen, insanın davranışlarına yön veren kalıcı bir standart yargı olarak tanımlanabilir.⁷ Bunun yanı sıra değer, bir durumu diğerine tercih etmek olarak da tanımlanmaktadır.⁸

Değerler, farklı modellerle sınıflandırılabilmeyle birlikte kültürden kültüre değişen değer ayrımları da söz konusudur.⁹ Bu ayrımlara rağmen toplumlar tarafından kabul gören bir takım ortak özellikler de vardır. Bireyin dini ve milli değerlerden uzaklaşması ve bunun sonucunda bir anlam boşluğu oluşması değişen dünyada bu alana yönelik çalışmaların artış göstermesine neden olmuştur.¹⁰ Bu çalışmalardan biri Diyanet İşleri Başkanlığı ta-

¹ Kerim Yavuz, "Din (Din Psikolojisi)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994).

² Mustafa Doğan Karacoşkun, "Din Psikolojisi Bilimi ve Türkiye'deki Gelişimi", *Din Psikolojisi El Kitabı*, ed. Mustafa Doğan Karacoşkun (Ankara: Grafiker Yayınları, 2015), 61-63.

³ Cemil Oruç- Mustafa Köylü, *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi* (Ankara: Nobel Yayınları, 2017).

⁴ Nuray Senemoğlu, *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2021), 25; Handan Asude Başal, *Gelişim ve Psikoloji: Nasıl Mutlu ve Başarılı Bir Çocuk Yetiştirebiliriz?* (Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2012), 29-30.

⁵ Beyza Bilgin- Mualla Selçuk, *Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri* (Ankara: Gün Yayıncılık, 1999), 74-80; Vehbi Vakkasoğlu, *Allah'ı Nasıl Anlamalı Nasıl Anlatmalı?* (Ankara: Nesil Yayınları, 2018).

⁶ Fehmi Demir- Feridun Merter, *Değer Öğretimi Yaklaşımlarına Göre Hayat Bilgisi Dersinde Sorumluluk Eğitimi* (Ankara: Gece Akademi Yayıncılık, 2019), 33.

⁷ Recep Kaymakcan, *Gençlerin Dine Bakışı ve Okullarda Din-Değerler Öğretimi* (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2021), 257-258.

⁸ Nurullah Çetin, *Değerler Eğitimi* (Ankara: İmbik Yayınları, 2021), 13.

⁹ İbrahim Gürses- M. Akif Kılavuz, "Kuşakların Ahlakî Değerleri Birlikte Öğrenmesi: Kholberg'in Ahlakî Gelişim Kuramı Açısından Bir Değerlendirme", (ts.); İonna Kuçuradi, *İnsan ve Değerleri* (Ankara: AnkaMat Matbaacılık, 2022).

¹⁰ İbrahim Aşlamacı, *21. Yüzyıl Becerileri ve Din Eğitimi Eleştirel Bir Yaklaşım* (İstanbul: DEM Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2023), 11-12.

rafından yürütülmektedir. Başkanlık, toplumun her kesimine yönelik din eğitimi faaliyetleri yürütmekte olup bu faaliyetlerin hedef kitleleri zaman içerisinde çeşitlenmiştir. Bu çeşitlenmenin bir sonucu olarak erken çocukluk dönemindeki bireyler de hedef kitleye dahil edilmiş ve 4-6 yaş grubu çocuklara yönelik özel programlar geliştirilmiştir.¹¹ Bu dönem, değer kazanımında önemli bir paya sahiptir. Bu nedenle Kur'an kurslarında okul öncesi dönemde din ve değer eğitimi için özel olarak hazırlanmış bir programa ihtiyaç duyulmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığı, bu ihtiyacı karşılamaya yönelik başat değerlerin öğretimini içeren "Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş)" programını hazırlamıştır. Bu program dahilinde materyal olarak "Öğretici El Kitabı-1", "Öğrenci El Kitabı-1/2", "Etkinlik Kitabım" adlı kitaplar kullanılmaktadır. Bu çalışmanın problemi, 4-6 yaş Kur'an kurslarında kullanılan materyallerdeki değer öğretme yaklaşımlarının tespit edilmesine yöneliktir. Araştırmamız, bu materyallerin hangi değer öğretme yaklaşımlarını benimsediğini ortaya koyarak bu kurslarda kullanılan öğretim materyallerinin geliştirilmesine destek vermeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmanın problemi, 4-6 yaş Kur'an kurslarında kullanılan materyallerdeki değer öğretme yaklaşımlarının tespit edilmesine yöneliktir.

1. Yöntem

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Nitel araştırma, incelenen olguların derinlemesine analizini hedefleyen bir yaklaşımdır. Bu kapsamda, araştırma problemi etrafında detaylı incelemeler gerçekleştirilerek problemin kapsamlı bir şekilde betimlenmesi amaçlanmıştır.¹² Araştırma deseni olarak durum çalışması tercih edilmiştir. Durum çalışması, farklı bağlamlarda (kurum, grup, ortam vb.) incelenen konular için yaygın olarak kullanılan bir desendir. Bu desen, çeşitli veri kaynaklarından elde edilen verilerin bütünleştirilmesiyle durumun zengin ve doğrulanmış bir şekilde sunulmasını sağlar.¹³ Veri toplama sürecinde doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, tek başına uygulanabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleriyle de kombine edilebilir.¹⁴ Veri analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, verilerdeki kavramların incelenmesi, araştırma sorularına yanıt aranması ve kavramlar

¹¹ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019).

¹² Ali Yıldırım- Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018); Rauf Arıkan, *Araştırma Yöntem ve Teknikleri* (Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık, 2013); L. B. Christensen- R. B. Johnson, *Araştırma Yöntemleri: Desen ve Analiz*, çev. A. Aypay (Anı Yayıncılık, 2015).

¹³ Michael Quinn Patton, *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*, çev. Mesut Bütün- Selçuk Beşir Demir (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2018); Yıldırım- Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*.

¹⁴ Arıkan, *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*; Patton, *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*.

arası ilişkilerin kurulması yoluyla araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini artırmayı amaçlar.¹⁵

2. Değer Kavramı ve Değer Öğretme Yaklaşımları

Değer kavramı, soyut bir nitelik taşımasına rağmen bir varlığın veya olgunun önemini belirleyen temel ölçüt olarak kabul edilir. Bu kavram, bir şeyin sağladığı fayda, etkili olma derecesi ve karşılıklılık gibi unsurları içerir. Değer, bireylerin düşüncelerini, nesnelere, durumları ve eylemleri değerlendirirken kullandıkları referans noktalarını ifade eder. Bu bağlamda, değerler, arzu edilen veya edilmeyen sonuçları belirlemek için bir çerçeve sunar.¹⁶ Ancak değerlerin bireylere sadece tanımlarla aktarılması yeterli değildir. Bu değerlerin bireyler tarafından içselleştirilmesi, eylemlere yansıtılması, planlı ve sistemli bir öğretim süreci gerektirir. Bu noktada değer öğretme yaklaşımları hem teorik hem de pratik yönleriyle önem taşımaktadır. Bu yaklaşımlar, bireylerin değerleri anlamalarına, benimsemelerine ve günlük yaşamlarında etkin biçimde kullanmalarına rehberlik eden farklı pedagojik yöntem ve stratejiler sunar. Dolayısıyla, değer eğitimi süreçlerinin anlaşılması ve etkili bir şekilde yürütülmesi, bu yaklaşımların kapsamlı bir şekilde incelenmesini gerekli kılmaktadır.

2.1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı

Değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı, eğitim alanında ahlaki ve etik değerlerin bireylere sistemli bir şekilde aktarılmasını hedefleyen pedagojik bir yöntemdir. Bu yaklaşım, bireylere etik değerlerin neler olduğunu, bu değerlerin önemini ve günlük hayatta nasıl uygulanabileceğini öğretmeyi amaçlamaktadır. Bireylere etik tutum ve davranışların bilinçli bir şekilde sunulmasını sağlayarak ahlaki değerlerin ilkelerle uyumlu bir şekilde öğretilmesine katkıda bulunur. Değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı, karakter eğitimi ve ahlaki gelişim müfredatları gibi diğer değer öğretimi yaklaşımlarıyla ilişkilidir. Eğitimci, öğrencilere değerlerin anlamını açıklar, örnekler sunar ve ahlaki karar alma süreçlerinde rehberlik eder. Bu süreçte, sevgi, dürüstlük, saygı, sorumluluk, adalet, diğerkâmlık ve empati gibi temel değerlerin benimsenmesi teşvik edilir. Bu yaklaşım, öğrencilerin

¹⁵ Yıldırım- Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*; Suat Cebeci, *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri* (İstanbul: Alfa Basım Yayın, 2018); Rowena Murray, *Bilimsel Dergilere Makale Nasıl Yazılır*, çev. Şakir Çınkır (Ankara: Anı Yayıncılık, 2016).

¹⁶ Kuçuradi, *İnsan ve Değerleri*; Kadir Ulusoy- Bülent Dilmaç, *Değerler Eğitimi* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2020); Sophie Giles, *Değerler Eğitimi Çevre Bilinci* (İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 2019); Kaymakcan, *Gençlerin Dine Bakışı ve Okullarda Din-Değerler Eğitimi*.

kişilik gelişiminde önemli bir rol oynar ve toplumda ahlaki ilkelere bağlı, etik kurallara uygun davranan bireylerin yetişmesini hedefler. Değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı, ahlaki değerlerin bireylere aktarılmasında ve bu değerlerin günlük hayatta işlevsel hale getirilmesinde etkili bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Bu yaklaşım, bireylerin sosyal çevrelerinde olumlu davranışlar sergilemelerine ve olumlu tutumlar geliştirmelerine yardımcı olarak toplumsal uyuma katkı sağlar. Özetle ifade edilirse değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı, bireylere ahlaki ve etik değerleri sistemli bir şekilde öğretmeyi amaçlayan, kişilik gelişimine katkıda bulunan ve toplumsal uyumu destekleyen etkili bir pedagojik yöntemdir. Bu yaklaşım, bireylerin bilinçli etik tutumlar geliştirmelerine, ahlaki karar alma süreçlerinde rehberlik edilmesine ve temel değerleri benimsemelerine odaklanarak toplumda ahlaki ilkelere bağlı bireylerin yetişmesine katkıda bulunur.¹⁷

Değerlerin Örtük (Gizil) Öğretimi Yaklaşımı

Örtük program, eğitim kurumlarında resmi olarak tanımlanmamış müfredat, kurallar ve yönergeler haricinde kalan okul ortamı ve deneyimleri ifade eden bir kavramdır. Bu kavram bilim insanları tarafından belirli teorik çerçeveler doğrultusunda geliştirilmiştir. Her ne kadar ilk kez 1968 yılında kullanılmış olsa da 20. yüzyıl boyunca kavramsal olarak derinleşmiş ve genişlemiştir. Örtük program, derslerin ötesinde, okul içi etkileşimleri ve etkinlikleri de kapsayan kapsamlı bir yapıya sahiptir. Değerlerin gizil öğretimi yaklaşımı, değerlerin bireylere açık ya da doğrudan bir öğretim süreci yerine dolaylı ve örtük yollarla kazandırılmasını temel alan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda, bireyler günlük hayatlarında karşılaştıkları durumlar, gözlemledikleri davranışlar, sosyal etkileşimler ve rol modeller aracılığıyla değerleri farkında olmadan öğrenirler. Okul ortamında öğretmenlerin tutum ve davranışları, sınıf içi etkileşim biçimleri, kullanılan dil, okulun iklimi bu gizil öğretim sürecinin parçasını oluşturur. Bu yönüyle değerlerin gizil öğretimi, bilişsel aktarımın ötesine geçerek duyuşsal alanı da etkiler ve bireylerin değerleri içselleştirmesine katkıda bulunur. Dolayısıyla, planlı

¹⁷ Mehmet Korkmaz, “Değer Eğitimi Yaklaşımları”, *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2019), 54; Özkan Sapsağlam, *Okul Öncesi Dönemde Karakter ve Değerler Eğitimi Teoriden Uygulamaya*, ed. Esra Ömeroğlu (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2016), 28; Cemal Tosun, “Din Öğretiminde Değer Öğrenme”, *Ortaokul 5-8 Düşünen Sınıflarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*, ed. Cemal Tosun (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2016), 168-169; Demir - Merter, *Değer Öğretimi Yaklaşımlarına Göre Hayat Bilgisi Dersinde Sorumluluk Eğitimi*, 42-44; Ulusoy - Dilmaç, *Değerler Eğitimi*, 69-72.

bir müfredat çerçevesine bağlı olmasa da eğitim ortamlarında değerlerin kazandırılmasında oldukça güçlü ve etkili bir rol oynar.¹⁸

2.2. Değer Açıklama Yaklaşımı (Değer Belirginleştirme ya da Değer Ayrımı)

Değer açıklama yaklaşımı, değerler eğitiminin temel bileşenlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu yaklaşım, bireyin kendi yaşamında hangi değerlerin öncelikli olduğunu belirleme süreçlerine odaklanmaktadır. John Dewey'in pragmatist felsefesi ve Hümanistik psikoloji kuramlarından esinlenerek 1966 yılında Louis Raths, Merrill Harmin, Howard Kirschenbaum ve Sidney Simon tarafından geliştirilmiştir. Değer açıklama yaklaşımının temel amacı, öğrencilerin duygu ve düşünce süreçlerini anlamalarına yardımcı olmak, değer belirleme, farkındalık süreçlerinde öğrenciyi merkeze almaktır. Bu yaklaşım, bireye başkalarının değerlerini benimsemesi için baskı yapmadan, kendi değerlerini netleştirme imkânı sunmayı hedeflemekte ve değerlerin doğrudan aktarılması yerine öğrencilerin kendi değerlerini anlamalarına ve ifade etmelerine yardımcı olunması gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda, yetişkinlerin doğru ve yanlış empoze etmesine karşı çıkarak öğrencilerin değerlere karşı özgür ve bilinçli bir tutum geliştirmeleri teşvik edilmektedir.¹⁹

2.3. Değer Analizi Yaklaşımı

Değer analizi yaklaşımı, *değer çözümlene yaklaşımı* olarak da bilinmekte olup ahlaki değerler içeren örnek olaylar üzerinde düşünme becerilerini kullanarak bu değerler hakkında mantıklı düşünme kabiliyetlerini geliştirmeyi amaçlayan bir eğitim stratejisidir. Bu yaklaşım, değer aktarımını telkin veya öğütlerle sağlamak yerine, değerlerin analiz edilmesine dayalı olarak değerlendirme yapma becerilerini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Değer analizi yaklaşımının temel amaçlarından bir diğeri değer öğretiminde düşünme, ayırt etme ve dikkat etme becerilerini geliştirmektir. Rasyonel ve analitik düşünme sisteminin merkezinde yer alan bu yaklaşım, bireylerin ahlaki ikilemleri çözme sürecinde eleş-

¹⁸ Ulusoy- Dilmaç, *Değerler Eğitimi*, 76-78.

¹⁹ Ulusoy- Dilmaç, *Değerler Eğitimi*, 72-73; Tosun, "Din Öğretiminde Değer Öğrenme", 169-170; Demir- Merter, *Değer Öğretimi Yaklaşımlarına Göre Hayat Bilgisi Dersinde Sorumluluk Eğitimi*, 44-46; Korkmaz, "Değer Eğitimi Yaklaşımları", 56-57.

tirel düşünme yeteneklerini kullanmalarını teşvik eder. Değer analizi yaklaşımında, problem çözme adımlarının sosyolojik ve ahlaki olaylarla değerlendirilmesi esastır. Bu süreç problemin belirlenmesi, tanımlanması, bilgi toplanması ve elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi aşamalarını içerir. Ayrıca, olası çözüm yollarının tahmin edilmesi, bu ihtimallerin değerlendirilmesi, karar verme ve seçilen çözüm yolunun uygulanması gibi sistematik bir sıra izlenerek uygulanmaktadır. Değer analizi yaklaşımında, kişisel ve grup çalışmaları, sınıf tartışmaları, seminer çalışmaları ve buldurma yöntemi gibi çeşitli uygulama ve yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemler, öğrencilerin aktif katılımını teşvik ederek ahlaki muhakeme becerilerini geliştirmelerine olanak tanır.²⁰

2.4. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı ya da Ahlaki Gelişim (İkilem)

Kohlberg tarafından geliştirilen ahlaki muhakeme yaklaşımı, öğrencilerin ahlaki düşünme ve mantıksal akıl yürütme becerilerinin gelişimine odaklanan bir eğitim modelidir. Bu yaklaşım, değerlerin doğrudan aktarılması yerine muhakeme ve eleştirel düşünme yoluyla kazanılmasının önemini vurgular. Öğrencilerden ahlaki ikilemleri değerlendirerek ahlaki düşünce düzeylerini en üst seviyeye çıkarmaları beklenir. Bu süreçte, öğrencilere ahlaki ikilemler sunularak onların ahlaki yargılama süreçleri gözlemlenir ve analiz edilir. Bu yaklaşımın uygulama aşamasında eğitimci, öğrencilere gerçek veya kurgusal ahlaki ikilemler sunarak öğrencilerin kendi çıkarımlarını yapmalarına rehberlik eder. Eğitimci, her öğrenciyi ahlaki ikilemlerle karşı karşıya getirerek diğer öğrencilerin bu süreci gözlemlemesini ve analiz etmesini sağlar. Bu yaklaşım, doğruluk, adalet, eşitlik ve insan onuru gibi belirli ahlaki değerlere odaklanırken sosyal, kişisel ve estetik gibi diğer değer boyutlarını ikincil plana iter.²¹

²⁰ Korkmaz, "Değer Eğitimi Yaklaşımları", 57-58; Demir- Merter, *Değer Öğretimi Yaklaşımlarına Göre Hayat Bilgisi Dersinde Sorumluluk Eğitimi*, 46-48; Tosun, "Din Öğretiminde Değer Öğrenme", 171; Ulusoy- Dilmaç, *Değerler Eğitimi*, 74-75.

²¹ Ulusoy - Dilmaç, *Değerler Eğitimi*, 75-76; Mustafa Köylü (ed.), *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2019), 58-59; Gürses - Kılavuz, "Kuşakların Ahlaki Değerleri Birlikte Öğrenmesi: Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Kuramı Açısından Bir Değerlendirme"; Horst Heidbrink, *Stufen der Moral - Zur Gültigkeit der kognitiven Entwicklungstheorie Lawrence Kohlberg* (München: Quintessenz, 1991); Levent Mercin, "Piaget ve Kohlberg'in Ahlak (Moral) Gelişim Kuramlarının Özellikleri ve Karşılaştırılması", *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 5 (2005), 76; Sapsağlam, *Okul Öncesi Dönemde Karakter ve Değerler Eğitimi Teoriden Uygulamaya*, 31-32.

2.5. Karakter Eğitimi Yaklaşımı

Karakter eğitimi yaklaşımı, öğrencilerin ahlaki niteliklerini geliştirmek ve belirli karakter özelliklerini tanımlamak amacıyla rehberlik, planlanmış deneyimler ve etkinlikler sunan bir eğitim modelidir. Bu yaklaşım, sevgi, saygı, merhamet, sorumluluk ve vatandaşlık gibi temel karakter özelliklerini vurgulamaktadır. Aileler, eğitimciler ve öğretmenler, tüm toplumlarda etik temelli bir karakter eğitiminin önemini kabul ederek bu yönde çaba sarf etmektedirler. Bu yaklaşım, duygusal, bilişsel ve sosyal yeteneklerin gelişimini destekler ve insanın doğasında var olan öğrenme merakı, sosyalleşme, akran iletişimi ve öz düzenleme gibi unsurları kapsamaktadır. Karakter eğitimi yaklaşımını benimseyen araştırmacılar, erken çocukluk eğitim programlarının değerlerin kazanılmasında kritik bir role sahip olduğunu savunmaktadırlar. Çocukların sağlam bir karakter geliştirmesi, onların ahlaki ve akademik başarılarını olumlu yönde etkilemektedir.²²

3. Bulgular ve Yorumlar: 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Etkinlik Kitabının Değer Öğretme Yaklaşımları Açısından İncelenmesi

Bu bölümde, “4-6 Yaş Kur'an Kursu Etkinlik Kitabı”nın değer eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, kitapta yer alan etkinlikler, değer eğitimi yaklaşımlarından doğrudan öğretim, değer açıklama ve değer analizi yaklaşımlarına göre sınıflandırılmıştır. Altı farklı değer öğretim yaklaşımı bulunmasına rağmen sınıflandırmada bu üç yaklaşımın tercih edilmesinin temel nedeni, etkinliklerin içerik ve uygulama boyutlarının en çok bu üç yaklaşımla örtüşmesidir. Diğer yaklaşımlara ilişkin belirgin göstergeler ise incelenen etkinliklerde sınırlı veya dolaylı olarak yer aldığından değerlendirme kapsamına dâhil edilmemiştir. Bu sınıflandırma sayesinde, 4-6 yaş grubu çocuklara yönelik hazırlanan Kur'an kursu etkinlik kitabının değer eğitimi boyutunu hangi düzeyde yansıttığı belirlenmiştir. Bu bağlamda, kitapta yer alan her bir

²² Tosun, “Din Öğretiminde Değer Öğrenme”, 181-182; Ulusoy - Dilmaç, *Değerler Eğitimi*, 79-82; Daniel K. Lapsley - Darcia Narvaez, *Moral Development, Self, and Identity* (New York: Lawrence Erlbaum Associates, 2004); Darcia Narvaez, “Does Reading Moral Stories Build Character?”, *Educational Psychology Review* 14/2 (2002), 155-171; William J. Bennett, “Moral Literacy and the Formation of Character” 202 (1986), 732-4302; Kelly Rizzo - Mira Bajovic, “Moral Literacy Through Two Lenses: Pre-service Teachers' Preparation for Character Education”, *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education* 28/1 (2016), 131-138; Sağlam, *Okul Öncesi Dönemde Karakter ve Değerler Eğitimi Teoriden Uygulamaya*, 4-7.

etkinlik içerik analizi yöntemiyle incelenmiş ve ilgili değer öğretimi yaklaşımıyla ilişkilendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda, materyallerin çoğunlukla doğrudan öğretim (telkin) yaklaşımıyla, en az ise ahlaki muhakeme yaklaşımıyla hazırlandığı tespit edilmiştir.

3.1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı

Bu yöntem, klasik ahlak ve karakter eğitimi modelinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Söz konusu etkinliklerde amaç, belirli değerlerin öğrencilere doğrudan aktarılması ve onların bu değerleri içselleştirmesinin sağlanmasıdır. Bu bağlamda öğretici, kazandırılmak istenen değerlere uygun olarak seçilen hikâye, şiir, atasözü, kıssa veya görseller aracılığıyla öğrencilere rehberlik etmektedir. Uygulanan etkinliklerde genellikle anlatım (takrir), ezberletme ve soru-cevap gibi geleneksel öğretim yöntemlerinin tercih edildiği gözlemlenmiştir.²³

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Etkinlik Kitabı'nda değer öğretme yaklaşımlarından "değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı" çerçevesinde ele alınan etkinlikler aşağıda verilecektir.

Dua, şükür ve özür dileme etkinliklerinde "değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı" çerçevesinde tespit edilen etkinlikler şu şekildedir:

"*Etkinlik Kitabım*" adlı çalışmada yer alan "*Değer Ağacı*" etkinliğinde, öğretici tarafından karton ve mukavva materyaller kullanılarak, öğrencilerin boyunu aşan büyüklükte ve dalları bolca bulunan bir ağaç maketi hazırlanmakta ve sınıfın uygun bir köşesine yerleştirilmektedir. Bu ağaç, eğitim-öğretim süresi boyunca her hafta ele alınacak olan değeri simgeleyen çeşitli sembollerle süslenerek etkinlikte kullanılmaktadır. Öğretim yılının ilk haftasında etkinlik, öğrencilere dua ve şükür kavramlarının ne anlama geldiği sorularak başlatılmakta; ardından öğretici, önceden hazırlamış olduğu ağaç modelini öğrencilere göstererek etkinliğin amacına dair açıklamalarda bulunmaktadır.

"Çocuklar bu ağaç sınıfımızın değer ağacı. Ama gördüğünüz gibi yaprakları, çiçekleri ya da meyveleri yok. Kupkuru dalları var. Bu ağacın dalları bizim sevgimizle yapraklanıp süslenecek ve meyve verecek. Nasıl olacağını merak ediyor musunuz? Bundan böyle yaptığımız her bir güzel davranış için size bir yaprak,

²³ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 9-29; Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*.

çiçek, meyve vb. resimler vereceğim. Siz de bu resimleri değer ağacımızın dallarına yapıştıracaksınız. Bu hafta gösterdiğiniz dua ve şükür davranışları için size birer yaprak vereceğim.” der.²⁴

“Öğretici, hafta boyunca ettikleri her dua ve teşekkür için hazırladığı yaprak resimlerini öğrencilere verir. Bu ekte yaprak resimleri yer almaktadır. Diğer eklerde de benzer şekilde çiçek, meyve resimleri bulunmaktadır. Öğretici, verilen resmin üzerine çocuğun adını ve yaptığı dua, şükür ve özür davranışlarını yazar. Çocuğun bu yaprağı ağacın dalına yapıştırmasına yardım eder. Hafta boyunca zaman zaman evde sergiledikleri teşekkür davranışları da sorulur. Onlar için de birer yaprak resmi verilerek ağaca yapıştırılır. Haftanın sonunda öğretici, ağacın yanında çocuklarla fotoğraf çekilir. Çekilen fotoğraflar sınıf panosunda sergilenir. Projenin sonunda bütün fotoğraflar bir araya getirilir.

Öğretici bütün hafta boyunca her etkinliğin sonunda sorular sorarak değerlendirme yapar. Dua, şükür ve özür dileme “Değer Ağacı” etkinliği değerlendirme soruları şu şekildedir:

1. Dua ve şükür nedir?
2. Dua etmek ve teşekkür etmek neden önemlidir?
3. Biz neden dua etmeliyiz? Neden teşekkür etmeliyiz?”²⁵

“*Dua Yıldızları*” etkinliği kapsamında, öğretici öncelikle yıldızların üzerine yazılmış duaları öğrencilere tek tek okuyarak etkinliğe giriş yapar. Ardından çocuklardan, kendi hazırladıkları yıldızları siyah fon kartonu üzerine diledikleri şekilde yerleştirmeleri istenir. Etkinliğin değerlendirme aşamasında ise öğretici, öğrencilere dua etme alışkanlıklarını sorgulamaya yönelik olarak “Dua eder misiniz?”, “Hangi durumlarda dua edersiniz?” ve “Dua etmenizden nedeni nedir?” gibi sorular yönelterek onların düşüncelerini ifade etmelerini sağlar.²⁶ “*Ali Teşekkür Ediyor Hikâyesi*” başlıklı etkinlikte, anlatım ve soru-cevap yöntemlerinden yararlanılarak öğrencilere bir okuma metni sunulmuştur. Bu metin aracılığıyla, öğrencilere şükretme ve teşekkür etme kavramlarının kazandırılması hedeflenmiştir.²⁷

“*Allah Her Şeyi Görür*” etkinliğinde, ezberleme yöntemi aracılığıyla ilgili değer öğrencilere doğrudan aktarılmıştır. Etkinlik kapsamında, Allah’ın her şeyi gören, duyan ve bilen bir varlık olduğu üzerinde özellikle durulmuştur.²⁸ “*Dua Ediyorum*” etkinliği kapsamında öğrencilere dua eden bireylerin yer aldığı gör-

²⁴ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 45.

²⁵ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 45.

²⁶ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 44.

²⁷ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 49.

²⁸ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 51.

seller sunulmuştur. Etkinlik sırasında öğretici, öğrencilere birlikte dua etme davetinde bulunarak “Allah’ım ailemi koru”, “Allah’ım bize yardım et” gibi ifadeleri tekrar etmelerini sağlamıştır. Etkinliğin değerlendirme sürecinde ise öğrencilere, görsellerde ne gördükleri ile birlikte, hangi durumlarda ve ne zaman dua edilebileceğine ilişkin sorular yöneltilmiştir.²⁹ “Şükür Çiçeği” etkinliği çerçevesinde öğretici, öğrencilerden ilgili etkinlik sayfasını açarak görselleri boyamalarını ve kesmelerini istemektedir. Ardından çocuklardan, çiçeğin orta kısmına Allah’a teşekkür etmek istedikleri bir durumu resmetmeleri talep edilmektedir. Etkinlik sürecinde öğretici, “Çocuklar, Elhamdülillah ne demektir biliyor musunuz?” sorusuyla öğrencilerin ön bilgilerini yoklar; verilen yanıtlar doğrultusunda değerlendirmede bulunur. Sonrasında “Elhamdülillah, Allah’ım sana teşekkür ederim anlamına gelir” açıklamasıyla kavramın anlamı doğrudan aktarılır. Bu etkinlikte, tanımlayıcı ifadelerle yer verilmiş ve değer doğrudan öğretim yöntemiyle öğrencilere sunulmuştur.³⁰ “*Yemek Duası*” etkinliğinde öğretici, çocuklara yemek duasını ezberletir. Sonrasında “*Unuttum Hatırlat Oyunu*” etkinliği ile öğrenilen kavramların pekiştirilmesi sağlanır. Bunlar: “Selamün Aleyküm”, “Bismillahirrahmanirrahim” ve “Elhamdülillah”tır. Bu etkinlik şu şiir ile bitirilir: “Yemekten önce bismillah/Sonra da Elhamdülillah/Çeşit çeşitler maşallah/Her zaman derim ben Allah.”³¹

“*Sevgi ve merhamet etkinliklerinde “değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı”* çerçevesinde tespit edilen etkinlikler şu şekildedir:

“*Değer Ağacı*” etkinliğinde öğretici çocuklara sevgi ve merhametin ne olduğunu sorarak derse başlar. Öğretici:

“Çocuklar bu ağacı hepimiz biliyoruz. Bu sınıfımızın değer ağacı. Geçtiğimiz hafta yaptığımız dua ve teşekkür dolu davranışlarla ağacımızı süslemiştik. Bu haftada sevgi ve merhametle çiçeklenecek ve süslenecek. Nasıl olacağını merak ediyor musunuz? Bu hafta gösterdiğiniz sevgi ve merhamet davranışları için size birer çiçek vereceğim. Sizde bu çiçeği değer ağacımıza yapıştıracaksınız, der.³² Etkinliğin değerlendirilmesi:

1. Sevgi neden önemlidir?
2. Kimleri, neleri seviyoruz ve onlara sevgimizi nasıl ifade ediyoruz?
3. Nasıl davranırsak sevgi dolu davranmış oluruz ?”³³

²⁹ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 52.

³⁰ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 53.

³¹ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 57.

³² Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 73.

³³ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 73.

“*Sevgi Çiçeği*” etkinliği performans ödevi olarak sunulmuştur. Çocuklardan evde çiçek hazırlamaları istenir. Öğretici, çocuklarla sevgi hakkında konuşur. Onlara bu sevgi çiçeklerini sevdikleri insanlara hediye etmelerini söyler.³⁴ “*İslam Dini Sevgi Dini Şiiri*” etkinliğinde ezber metodu ile sunulan şiir ezberletilir. Sonrasında “Dinimiz bizden nasıl olmamızı ister?” sorusu ile etkinlik değerlendirilir.³⁵ “*Peygamberimizin Çocuklara Sevgisi*” etkinliğinde öğretici, çocuklara Peygamberin çocukları çok sevdiğine yönelik anlatımda bulunur. Sonra öğretici, çocuklardan kendi hayatlarından sevgi örneklerini resmetmelerini ister. Daha sonra öğretici, çocuklarla resimler üzerinden konuşur.³⁶ “*Rahman Olan Allah Hikâyesi*” etkinliğinde anlatım tekniğinden yararlanılmıştır. Öğretici çocuklara bir hikâye paylaşmak istediğini söyler. Eklerdeki resimleri sırası geldikçe göstererek hikâyeyi anlatmaya başlar. Öğretici çocuklara kâinattaki bütün canlıların kendi yavrularına karşı merhametle ve rahmetle davrandıklarını söyler. Allah’ında yarattıklarına kâinattaki bütün varlıklardan daha merhametli olduğunu ifade eder.³⁷ “*Camiyi Seviyorum Şarkısı*” etkinliği ezber metodu ile çocuklara ezberletilir. “*Allah’ın Rahim İsmi*” ve “*Allah’ın Vedud İsmi*” etkinliklerinde, Allah’ın Rahim ismi ile merhamet değeri, Vedud ismi ile de sevgi değeri telkin edilmiştir.³⁸

Saygı değeri etkinliklerinde “değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı” çerçevesinde tespit edilen etkinlikler şu şekildedir:

“*Değer Ağacı*” etkinliğinde çocuklara saygının ne olduğu sorularak derse başlanır. Ağaç maketine dikkat çekildikten sonra, Öğretici:

“Çocuklar bu ağacı hepimiz biliyoruz bu sınıfımızın değer ağacı, geçtiğimiz hafta yaptığımız sevgi ve merhamet dolu davranışlarla ağacımızı süsledik, bu haftada saygımızla meyve verecek. Nasıl olacağını merak ediyor musunuz? Bu hafta gösterdiğiniz saygı davranışları için size birer elma resmi vereceğim. Sizde bu elma resimlerini değer ağacımıza yapıştıracaksınız.” der.³⁹

Etkinliğin değerlendirilmesi:

1. Saygı nedir?
2. Saygı neden önemlidir?
3. Kimlere ve nelere saygı duyuyoruz ve onlara saygımızı nasıl ifade ediyoruz?”⁴⁰

³⁴ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur’an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 72.

³⁵ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur’an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 77.

³⁶ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur’an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 78.

³⁷ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur’an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 88.

³⁸ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur’an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 89.

³⁹ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur’an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 121.

⁴⁰ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur’an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 121.

“*Cami Maketi*” etkinliği kapsamında öğretici, öğrencilerden performans görevi olarak bir cami maketi hazırlamalarını talep etmektedir. “Öğretici, sevdiğimiz insanlara sevgimizi göstermenin yollarından birinin onları ziyaret etmek olduğunu söyler. Çocuklara, camileri neden ziyaret ediyor olabileceğimizi sorar. Camiye gitmenin Allah’a olan sevgimizi göstermenin bir yolu olduğunu söyler. Camiye gidildiğinde namaz kılanlara ve dua edenlere saygılı davranılması, rahatsız edici söz ve davranışlarda bulunulmaması gerektiğini anlatır.” Etkinliğin sunumu sırasında öğretici, öğrencilere çeşitli nasihatlerde bulunarak değer aktarımını desteklemektedir.⁴¹

“*Saygı Kelimeleri Oyunu*” etkinliğinde öğretici, çocuklara günlük hayatta “sayın, bey, hanım” gibi saygı ifadeleri kullanıldığını, Allah ve Hz. Muhammed için de saygı ifadelerimizin bulunduğunu söyler ve örnekler verir. Allah için “celle celaluhu”, Hz. Muhammed için “hazreti” ve “aleyhisselam” ifadelerinin kullanıldığını söyler ve bunları ezberletir. “*Salâvat Melodisi*” etkinliğinde salâvat, çocuklara melodik ritimle öğretici tarafından söylenir.⁴² “*Saygı Örnekleri*” etkinliği kapsamında öğretici, öğrencilere çeşitli görseller sunarak bu görselleri kâğıtlara yapıştırır ve çocuklardan saygılı davranışlara ilişkin örnekler vermelerini ister. “*Zeyd’in Kuşu*” etkinliğinde ise öğretici, Hz. Muhammed’in insanlara ve tüm canlılara karşı olan saygılı tutumunu açıklamak amacıyla, Peygamberimizin kuşu ölen bir çocuğu ziyaret etmesiyle ilgili bir olayı öğrencilerle paylaşır. Etkinliğin sonunda öğretici, Hz. Muhammed’in tüm varlıklara karşı duyarlı ve saygılı bir yaklaşım sergilediğini vurgular.⁴³

Sorumluluk değerine yönelik etkinlikler incelendiğinde, bu etkinliklerin “değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı” kapsamında yapılandırıldığı görülmektedir.

“*Değer Ağacı*” etkinliğine çocuklara sorumluluk kavramının ne anlama geldiği sorularak başlatılır. Daha sonra, önceden hazırlanan ağaç ve güneş maketleri öğrencilere gösterilerek dikkatleri bu materyaller üzerine çekilir. Bu aşamada öğretici, etkinliği ilişkin açıklamalarda bulunur.

“Çocuklar bu ağacı hepimiz biliyoruz. Bu hafta gösterdiğiniz sorumluluk davranışları için ağacımıza ışık saçacağız. Nasıl olacağını merak ediyor musunuz?”

⁴¹ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 120.

⁴² Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 125.

⁴³ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 181.

Bu hafta gösterdiğiniz sorumluluk davranışları için size minik güneş resmi vereceğim siz de bu resmi duvardaki büyük güneşe yapıştıracaksınız. Böylece onun ışığının ağacımızı aydınlatmasını sağlayacaksınız.

Etkinliğin değerlendirilmesi:

1. Sorumluluk nedir?
2. Bizim sorumluluklarımız nelerdir? der.”⁴⁴

“*Geri Dönüşüm Kutum*” etkinliği kapsamında öğrencilere çeşitli kâğıtlar dağıtılarak bu materyallerle evde aileleriyle birlikte bir performans çalışması gerçekleştirmeleri istenir. Etkinlik aracılığıyla öğretici, öğrencilere çevresel sorumluluk bilincinin kazandırılmasını amaçlamaktadır.⁴⁵ “*Elif’in Malzemeleri Hikâyesi*” etkinliğinde öğretici, öğrencilerin dikkatini çekmek amacıyla “Çocuklar israf ne demek biliyor musunuz?” sorusunu yöneltir. Ardından, israfın bir nesneyi ya da kaynağı gereksiz şekilde kullanmak anlamına geldiğini açıklayarak kavramı açıklar. Etkinliğin devamında öğretici, öğrencilere bir tekerleme okur ve çocukların bu tekerlemeyi hep birlikte tekrar etmelerini sağlar: “Öğrendim 1 ve 2’yi/ Hem de israf etmemeyi/ Sıra geldi 3 ve 4’e/ Yemeklerimi bitiriyorum güzelce ...”⁴⁶ “*Geciken Saat Hikâyesi*” etkinliğinde, görevlerini zamanında yerine getirmeyen bir saatin neden olduğu aksaklıklar üzerinden sorumluluk bilincinin önemi vurgulanmaktadır. “*Musa’nın Domatesleri Hikâyesi*” etkinliğinde ise bir çocuğun bitki yetiştirme sürecindeki sorumluluğu ele alınmakta ve bu yolla değer doğrudan öğrenciye kazandırılmaya çalışılmaktadır.⁴⁷

“*Kâinatta İsrâf Yoktur*” etkinliğinde de anlatım yöntemi ile değer doğrudan öğretilmesi amaçlanmıştır. Öğretici “Gördüğünüz gibi çocuklar israfı sevmeyen yüce Allah, kendisi de hiçbir şeyi israf etmez. Bu nedenle bizimde hiçbir şeyi israf etmemizi ister ve israf etmeyenleri çok sever. Bakın Kur’an-ı Kerim’de Allahu Teâlâ ne söylüyor bize: ‘... Yiyiniz, içiniz, israf etmeyiniz... (A’raf, 7/31).’” “*Veda Hutbesi*” etkinliğinde öğretici öğrencilere “Sizlere görev ve sorumluluklarını en güzel şekilde yerine getiren birinden yani Peygamberimizden bahsedeceğim.” der. Etkinlikte Hz. Muhammed’in “Ben size karşı görev ve sorumluluklarımı yerine getirdin mi?” ifadeleri vurgulanmıştır. Öğretici, metni okuyup Peygamberin, Allah’ın insanlardan yapmalarını ve yapmamalarını istediği davranışları gösterme konusunda görev ve sorumluluklarını yerine getirme

⁴⁴ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur’an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 185.

⁴⁵ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur’an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 184.

⁴⁶ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur’an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 201.

⁴⁷ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur’an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 207.

mutluluğunu yaşadığını söyler. Başarılı insanların aynı zamanda sorumlu insan olduklarını da vurgular.”⁴⁸

Yardımlaşma değeri etkinliklerinde “değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı” çerçevesinde tespit edilen etkinlikler şu şekildedir:

“*Değer Ağacı*” etkinliği, öğrencilere yardımlaşma kavramının anlamı hakkında sorular yöneltilerek başlatılır. Bu sorularla öğrencilerin ön bilgileri yoklanır ve ardından öğretici, etkinliğin içeriğine dair açıklamalarda bulunur:

“Çocuklar bu ağacı hepimiz biliyoruz. Bu, sınıfımızın değer ağacı. Geçtiğimiz hafta yaptığımız sorumlu davranışlarla bu hafta da ağacımıza arılar konduracağız. Nasıl olacağını merak ediyor musunuz? Bu hafta gösterdiğiniz yardımlaşma davranışları için size birer arı resmi vereceğim. Siz de bu resmi ağacımıza yapıştıracaksınız böylece ağacımıza arılar konmuş olacak der.

Etkinliğin değerlendirilmesi:

1. Yardımlaşma nedir?
2. Birbirimize yardım etmez ya da elimizde olanı birbirimizle paylaşmazsak neler olur?”⁴⁹

“*Yardımlaşma Kumbarası*” etkinliğinde öğretici, öğrencilere etkinliğin amacı ve kumbara hazırlığı hakkında bilgilendirme yapar. Etkinlik kapsamında, bir hafta boyunca ihtiyaç sahiplerine yardım etmek amacıyla kumbara içerisinde para biriktireceği ifade edilir. Süreç sonunda toplanan meblağ, öğrencilerin katılımıyla bir yardım kuruluşuna ya da çevrede belirlenen ihtiyaç sahibi bir aileye ulaştırılır. Bu etkinlik aracılığıyla yardımlaşma değeri, performans görevi yoluyla öğrencilere kazandırılmaya çalışılmıştır.⁵⁰ “*Filli Kazağı Paylaşmak Hikayesi*” etkinliğinde öğretici, öğrencilere ilgili hikâye metnini sunarak etkinliği başlatmıştır. Etkinliğin pekiştirilmesi ise “Size ait olan bir eşyayı aile bireyleriyle paylaşıyor musunuz? Daha önce biri sizinle bir eşyasını paylaştı mı? Bir eşyanızı paylaşmak ve yardımlaşmak size ne hissettiriyor?” soru cümleleri ile gerçekleştirilmiştir.⁵¹ “*Susayan Köpek*” etkinliğinde öğretici, çocuklara “Bugün size Peygamber Efendimizin arkadaşlarına anlattığı bir olayı anlatacağım.” der. Bu hikâye kapsamında, tüm canlılara yapılan iyiliklerin sevap olarak karşılık bula-

⁴⁸ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 234.

⁴⁹ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 237.

⁵⁰ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 236.

⁵¹ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 242.

cağı düşüncesi ön plana çıkarılmaktadır. Öğretici, Allah'ın yarattığı tüm varlıklara karşı merhametli olunması ve ihtiyaç anında yardım edilmesinin dini bir sorumluluk olduğu mesajını öğrencilere iletir. Özellikle bir köpeğe yardım eden kişi üzerinden, canlılara yardım etmenin önemi öğrencilerde farkındalık oluşturacak şekilde aktarılmaktadır.⁵² Takrir yönteminin kullanıldığı “*Göçmen Kuşlar*”, “*Mescid-i Nebevi*”, “*Sevincimizi Paylaşalım*”, “*Kuş Sarayları Hikâyesi*” ve “*Sadaka Hikâyesi*” etkinliklerinde yardımlaşma değeri hikâyeler ile telkin edilmiştir.⁵³

Sabır değeri etkinliklerinde “değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı” çerçevesinde tespit edilen etkinlikler şu şekildedir:

“*Değer Ağacı*” etkinliği kapsamında, öğretici etkinliğe çocuklara sabır kavramının ne anlama geldiğini sorarak giriş yapar. Daha sonra, etkinlikte kullanılmak üzere hazırlanan ağaç maketinin yanına yerleştirilen arı kovanı görseline dikkat çekerek konuya ilişkin açıklamalarda bulunur: “... Bu hafta gösterdiğiniz sabır davranışları için size birer bal peteği resmi vereceğim. Sizde bu resmi boyayarak ağacımızın yanındaki kovanımıza yapıştıracaksınız. Böylece arılarımız bal yapmış olacak.

Etkinliğin değerlendirilmesi:

1. Sabır nedir?
2. Sabırlı olmak neden önemlidir?
3. Biz neden sabırlı olmalıyız ?”⁵⁴

“*Sabır Mikrofonu*” etkinliği çerçevesinde öğretici, öğrencilerden sabır temalı bir mikrofon modeli tasarımlarını ister. Ardından, çocukların aile büyüklerinden sabırla ilgili yaşanmış bir durumu dinlemeleri veya röportaj yapmaları beklenir. Hazırladıkları mikrofonlarla elde ettikleri bu örnekleri sınıf ortamında arkadaşlarıyla paylaşmaları sağlanır.⁵⁵ “*Abdullah'ın Sabrı Hikâyesi*” etkinliğinde ebeveyni çocuğuna sabırlı davranışlar göstermesini telkin eder. “*Sabırın Sonu Selamet Şiiri*” etkinliğinde yer alan şiir, öğretici rehberliğinde çocuklara ezberletilerek aktarılır. Bu süreçte sabır temasının kavratılması amaçlanır.⁵⁶ “*Sabırlı Peygamberim*” etkinliğinde, öğretici öğrencilere “Sizlere Peygamberi-

⁵² Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 243.

⁵³ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 246.

⁵⁴ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 263.

⁵⁵ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 262.

⁵⁶ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 268.

mizin sabrından bahsedeceğim.” der. Öğretici metni çocuklara sunar. “*Sabır Çiçeği Hikâyesi*”, “*Hız. Eyyüp'ün Sabrı*” ve “*Penguen'in Sabrı Hikâyesi*” etkinlikleri ile sabır değeri telkin edilmiştir.⁵⁷

İyilik değeri etkinliklerinde “değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı” çerçevesinde tespit edilen etkinlikler şu şekildedir:

“Değer Ağacı” etkinliğinde, öncelikle çocuklara iyilik kavramının ne anlama geldiği sorulmakta, ardından önceden hazırlanmış bir ağaç maketi ve duvara asılmış bir bulut görseli eşliğinde şu açıklama yapılmaktadır: “... Bu hafta gösterdiğiniz iyilik davranışları için size birer bulut resmi vereceğim. Sizde bu resmi ağacınızın üzerindeki bulut resminin üzerine yapıştıracaksınız. Böylece bembeyaz bir bulutumuz olacak.” der.”⁵⁸ Etkinliğin değerlendirilmesi:

1. İyilik nedir?
2. İyi olmak neden önemlidir?
3. Biz neden iyilik yapmalıyız?”⁵⁹

“*İyilik Halkası*” etkinliğinde “öğretici, öğrencilerden ev ortamında aileleriyle birlikte kendi iyilik halkalarını meydana getirmelerini talep etmektedir. Ardından öğretici, bu halkaları bir ipe dizerek bir iyilik halkası oluşturur. Oluşturulan halkalar, sınıfın duvarında teşhir edilir. Etkinliğin değerlendirme süreci şu şekilde yapılandırılmıştır:

1. Çocuklar iyilik ne demektir?
2. Ne yaparsak iyilik yapmış oluruz?
3. Siz daha önce hangi iyilikleri yaptınız ?”⁶⁰

“*İyilik Fotoğrafları*” etkinliğinde öğretici, ilk olarak öğrencilerle iyilik temasına ilişkin çeşitli resimleri paylaşarak öğrencilerin bu görseller hakkındaki gözlemlerini ve yorumlarını almayı hedefler. Ardından, eğitimci, tüm yapıcı ve ahlaki davranışların 'iyilik' olarak tanımlanabileceğini belirtir. Bu çerçevede, başkalarına sunulan yardımlar, yapılan bağışlar ve gerçekleştirilen hayır işleri, iyilik kavramının somut örnekleri olarak sunulur. Ek olarak, bir kişinin kendi menfaatleri, ailesinin refahı, çocuklarının gelişimi ve diğer bireylerin ihtiyaçları

⁵⁷ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 272.

⁵⁸ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 289.

⁵⁹ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 289.

⁶⁰ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 288.

için gösterdiği özverili çabalar ve sağladığı destekler de aynı şekilde iyilik kategorisinde değerlendirilir. ⁶¹ “*Sadaka Taşları Hikâyesi*” etkinliğinde öğretici, çocuklara geçmişte ihtiyaç sahiplerine yardım ulaştırmak için kullanılan bir yöntemi aktarmaktadır. “*İyilik Şiiri*” ise ayrı bir etkinlik olarak sunulmuş olup, öğrencilere ezberletilmek üzere doğrudan öğretimi amaçlanmıştır. ⁶²

Doğruluk ve dürüstlük değeri etkinliklerinde “değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı” çerçevesinde tespit edilen etkinlikler şu şekildedir:

“*Değer Ağacı*” etkinliği, çocuklara doğruluk ve dürüstlük kavramlarının ne ifade ettiğini sorarak başlatılmaktadır. Devamında, ağaç maketine odaklanan öğretici şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Çocuklar geçen hafta yaptığımız iyi davranışlarla bembeyaz bulutlarımız olmuştu. Bu haftada doğru ve dürüst davranışlarımızla bulutlarımızdan yağmurlar yağacak. Bu hafta yaptığımız doğru ve dürüst davranışlar için size birer yağmur damlası resmi vereceğim. Siz de bu resmi bulutlarımızın altına yapıştıracaksınız. Böylece bulutumuzdan yağmurlar yağacak der.

Etkinliğin değerlendirilmesi:

1. Doğruluk nedir?
2. Doğru olmak neden önemlidir?
3. Biz neden doğru olmalıyız?”⁶³

“*Doğruluk Treni*” etkinliğinde öğretici, bir lokomotif resmi dağıtarak öğrencilerden her birinin kendine ait bir vagon tasarımlarını ister. Hazırlanan vagona, öğrencinin dürüst ve güvenilir olarak tanımladığı kişilerin fotoğrafları yapıştırılır. ⁶⁴ “*Müslüman Doğru Olur Şiiri*” etkinliğinde ise doğrulukla ilgili ifadeler doğrudan öğrencilere aktarılır ⁶⁵. “*İki Yavru Ayıcık Hikâyesi*”, “*Ayşegül’ün Kedisi Hikâyesi*”, “*Hz. Ali’nin Doğruluğu*” ve “*Canım Ablam*” etkinlikleri de doğruluk ve dürüstlük değerlerini ele alan diğer uygulamalardır. ⁶⁶

Adalet değeri etkinliklerinde “değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı” çerçevesinde tespit edilen etkinlikler şu şekildedir:

⁶¹ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 293.

⁶² Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 296.

⁶³ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 289.

⁶⁴ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 318.

⁶⁵ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 325.

⁶⁶ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 326.

“*Değer Ağacı*” etkinliğine, çocuklara adalet kavramının ne anlama geldiği sorusu yöneltilerek başlanmaktadır. Ardından, öğretici, dikkatlerini ağaç maketine çekerek aşağıdaki ifadeleri aktarmaktadır:

“Çocuklar bu ağacı hepimiz biliyoruz. Bu sınıfımızın değer ağacı, geçtiğimiz haftalarda yaptığımız doğru ve dürüst davranışlarla bulutlarımızdan bereketli yağmurlar yağmıştı. Bu haftada gösterdiğiniz adaletli davranışlar için size birer kelebek resmi vereceğim. Siz de bu resmi ağacımızın etrafına yapıştıracaksınız. Böylece rengârenk kelebeklerimiz olmuş olacak der.

Etkinliğin değerlendirilmesi:

1. Adalet nedir?
2. Nasıl davranırsak adil davranmış oluruz?”⁶⁷

“*Susayan Hasan*” etkinliğinde Hz. Muhammed’in, torunlarına karşı adil yaklaşımı anlatılmaktadır. Ardından öğretici, adaletin önemini vurgulayarak Hz. Muhammed’in herkese adil davrandığını örneklerle açıklamaktadır. Adalet değeri bu örnek ile telkin edilmiştir.⁶⁸ “*Bütün İnsanlar Eşittir*” etkinliğinde öğretici, doğrudan çocuklara Hz. Muhammed’in bütün insanlara eşit davrandığını anlatmaktadır. “*Hurma Sepeti*” etkinliğinde öğretici, öğrencilere “Hz. Muhammed’in insanlar arasında eşit davranmasını örnek almaları gerektiği söyler. Hz. Muhammed’in kendisine hediye olarak getirilen yiyecekleri insanlar arasında eşit ve adil bir şekilde paylaştığını söyler.”⁶⁹

3.2. Değer Açıklama Yaklaşımı

(Değer Ayrımı ya da Değer Belirginleştirme)

Değer açıklama veya değer belirginleştirme yaklaşımı, öğrencilere benimsenmesi gereken önceden tanımlanmış değerler yerine öğrencilerin halihazırda sahip oldukları değerleri temel almaktadır. Bu yaklaşımın temel amacı, öğrencilerin kendi değerleri üzerine derinlemesine düşünmelerini teşvik etmek, değerlerinin farkına varmalarını sağlamak ve böylelikle ahlaki düşünce, duygu ve davranışlarında bir tutarlılık ve bütünlük oluşturmalarına yardımcı olmaktır.⁷⁰ Bu yaklaşım çerçevesinde yürütülen etkinliklerde, öğrencilerin aktif katılımını

⁶⁷ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 321.

⁶⁸ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 355.

⁶⁹ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 358.

⁷⁰ Sapsağlam, *Okul Öncesi Dönemde Karakter ve Değerler Eğitimi Teoriden Uygulamaya*, 30-31; Korkmaz, “Değer Eğitimi Yaklaşımları”, 56; Tosun, “Din Öğretiminde Değer Öğrenme”, 169-170; Ulusoy- Dılmaç, *Değerler Eğitimi*, 72-73.

desteklemek amacıyla rol oynama, canlandırma ve eğitsel oyun gibi çeşitli yöntem ve tekniklerin kullanıldığı gözlemlenmektedir.⁷¹

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Etkinlik Kitabı'nda değer öğretme yaklaşımlarından “*değer açıklama yaklaşımı*” çerçevesinde ele alınan etkinlikler şunlardır:

“*Bilge Kuş Draması*” etkinliğinde öğretici, bilge kuş ve yavrularının kuklalarını etkinlik kitabında tarif edildiği gibi hazırlayıp parmaklarına takar. Daha sonra kitapta yer alan hikâye metnini canlandırır. Eğitimci, hikâyeyi canlandırdıktan sonra sevgi ve merhamet değerleri üzerinde durur.⁷²

“*Kelebek Draması*” etkinliğinde öğretici, drama etkinliği için sınıftan üç öğrenci seçer. Öğrencilerden biri kelebek rolünü üstlenirken, diğer iki öğrenci kelebeğin arkadaşları rolünü canlandırır. Kelebek rolündeki öğrenci tuvalet kağıdıyla sarılarak kendini bir kozanın içindeymiş gibi hisseder. Arkadaşları bu süreçte ona destek olur. Etkinlik, eğitimci tarafından “Canlılarla sevgi içinde yaşamalıyız.” vurgusuyla sonlandırılır.⁷³

“*Maske Draması*” etkinliğine ile öğretici, çocuklara insanların birbirlerinden farklı olduğunu ve çeşitli özelliklerle yaratıldığını belirtir. “Eğer farklılıklarımız olmasaydı ne olurdu? sorusunu sorarak cevapları dinler. Öğretici, çocuklara kitapta sunulan maskeyi çoğaltıp dağıtır. Öğretici, çocuklara herkes aynı yüze sahip olduğu durumda neler hissettiklerini sorar. Sonunda insanların farklı özelliklere sahip olduğu ve bu farklılıklara saygılı olmak gerektiği vurgulanır. Etkinliğin değerlendirilmesi şu sorular ile yapılır:

1. Herkes birbirine benzeseydi ne olurdu?
2. Allah herkesi neden farklı yarattı?
3. İnsanların farklılıklarına saygı göstermezsek ne olur? ”⁷⁴

“*Rüzgâr ve Güneş Draması*” etkinliğinde öğrencilere “Rüzgâr ve Güneş” hikâyesi okunur ve hikâyedeki roller öğrencilere dağıtılır. Öğretici, öykü-

⁷¹ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 6.

⁷² Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 79.

⁷³ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 87.

⁷⁴ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 128.

nün görsellerini öğrencilerin rahatça görebileceği bir yere yerleştirir. Bu canlandırma esnasında öğrencilerden “Neden diğer insanlara karşı kibar ve saygılı olmalıyız?” sorusuna yanıt bulmaları beklenir.⁷⁵

“Ördek Kukla Oyunu” etkinliği ise kuklaların kullanıldığı bir etkinliktir ve aile bireylerinin rolleri bu oyun aracılığıyla öğrencilere aktarılmaktadır.⁷⁶

“Çevremizi Temiz Tutalım Draması” etkinliğinde öğretici, öğrencileri iki farklı gruba ayırır. Birinci grup "doğa grubu"nu, ikinci grup ise "insanlar grubu"nu temsil eder. Doğa grubundaki öğrenciler çiçek rolünü üstlenerek etrafta hareket ederler. İnsanlar grubu ise gelerek çevreyi kirletir. Bunun sonucunda çiçek rolündeki öğrenciler solar. Bu drama etkinliği aracılığıyla çocuklara insanların doğaya karşı sorumlulukları olduğu bilinci kazandırılır.⁷⁷

“Ensar ve Muhacir” etkinliğinde öğretici, öğrencilere ensar ve muhacir kavramlarını detaylı bir şekilde izah etmektedir. Ardından öğrenciler iki gruba ayrılır; bir kısmı ensar, diğer kısmı ise muhacir rolünü üstlenir. Ensar rolündeki öğrenciler sınıfta kendilerine ait birer mesken belirler ve bu belirlenen alanlarda beklemeye başlarlar. Muhacir rolündeki öğrenciler sınıfa dahil olduklarında, ensar rolündeki öğrenciler muhacirleri kendi "evlerine" davet ederek, evlerinde bulunan yiyecek, içecek, oyuncak ve diğer eşyaları onlarla paylaşır, aynı zamanda onlara evlerinde oda ve yatacak yer gösterirler. Bu etkinlikte rol oynama metodu etkin bir pedagojik araç olarak kullanılmaktadır.⁷⁸

“Kâinata Yardımlaşma Draması” etkinliğinde öğretici, etkinlik öncesinde dramada yer alacak hayvanların kuklalarını hazırlamaktadır. Çocuklara bu kuklaları sevimli dostlar olarak tanıtaçağını ve bu dostların onlara evrende her yerde yardımlaşmanın var olduğuna dair örnekler sunacağını belirtir. Daha sonra hazırladığı sincap, arı, kuş ve balık kuklalarıyla canlandırma yapmaya başlar. Bu canlandırma aracılığıyla yardımlaşma değeri somutlaştırılarak çocuklara aktarılır.⁷⁹

“Sabır Draması” etkinliğinde, rol oynama tekniği pedagojik bir araç olarak kullanılmaktadır. Eğitimi, öğrencilere anne ve çocuk rollerini tevdi eder.

⁷⁵ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 175.

⁷⁶ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 189.

⁷⁷ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 195.

⁷⁸ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 241.

⁷⁹ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 249.

Çocuk rolündeki öğrenciler, annenin işlerine sabırla yardımcı olarak parka gitme hedefine ulaşırlar. Bu drama etkinliği aracılığıyla öğrencilere sabır değerinin içselleştirilmesi amaçlanmaktadır.⁸⁰

“*Trafik Polisi Draması*” etkinliğinde değer öğretimi, dramatik bir bağlamda sunulmaktadır. Öğrencilerden biri trafik polisi rolünü üstlenirken, diğer öğrenciler araçları canlandırmaktadır. Trafik polisi rolündeki öğrenci görevini doğru bir şekilde yerine getirdiğinde trafik akışı düzenli ilerlemekte, ancak hatalı uygulamalar sergilediğinde ise kargaşa ortaya çıkmaktadır. Bu etkinlikte öğrenciye doğru davranışın önemi doğrudan ifade edilmemekte, bunun yerine sonuçları deneyimleyerek farkına varması sağlanmaktadır.⁸¹

“*Haksız Hakkı Draması*” etkinliğinde öğretici, Adil Ahmet ve Haksız Hakkı isimlerini taşıyan iki ayrı kukla hazırlamaktadır. Öncelikle kuklaları öğrencilere tanıtan eğitimci, ardından bu kuklalar arasında bir diyalog başlatır. Bu diyalogda Haksız Hakkı karakteri şekerleri bazı öğrencilere az, bazılarına ise çok miktarda dağıtırken, Adil Ahmet karakteri şekerleri tüm öğrencilere eşit şekilde paylaşmaktadır. Eğitimci, etkinliğin değerlendirme sürecini şu şekilde yapılandırmaktadır: “Haksız Hakkı şekerleri size adaletsiz dağıtınca neler hissettiniz? Adil Ahmet şekerleri size adaletli dağıtınca neler hissettiniz? Adaletli olmak insana ne kazandırır?”⁸²

3.3. Değer Analizi Yaklaşımı

Değer analizi yaklaşımı, ahlaki değerleri içeren çeşitli olaylar üzerinden akıl yürütme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan bir pedagojik yaklaşımdır. Bu yaklaşım, öğüt verme ve doğrudan değer aktarımı yerine, öğrencilerin olayları çözümleyerek ve analiz ederek karar verme becerilerini desteklemeyi hedeflemektedir.⁸³

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Etkinlik Kitabı'nda değer öğretme yaklaşımlarından “*değer analizi yaklaşımı*” çerçevesinde ele alınan etkinlikler şunlardır:

“*Kırılan Çiçek*” etkinliğinde öğretici öğrencilere örnek bir olay sunar:

⁸⁰ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 283.

⁸¹ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 331.

⁸² Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 345.

⁸³ Köylü, *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*, 57-58.

“Taha yeni uyanmıştı. Annesi ona kahvaltıda çok sevdiği yiyecekleri hazırlıyordu. Taha annesi mutfaktayken salonda yeni aldığı topuyla oynuyordu. Topa sert vurunca yanlışlıkla çiçeğe çarptı. Çiçeğin dalları kırıldı, saksının toprakları da etrafa saçıldı. Taha'nın annesi geldi ve ‘Taha ne oldu?’ dedi. Taha bir an durup ne diyeceğini düşündü.” Ardından öğretici yarım kalan öyküyü çocuklara: “Taha sizce annesine ne demiştir?”

“Annesi Taha'ya ne cevap vermiştir?” “Siz Taha'nın yerinde olsaydınız annenize ne cevap verirdiniz?” soruları ile değerler konusunda eleştirel fikir yürütme becerilerini kullanarak karar verme becerisi kazandırılması amaçlanmıştır.⁸⁴

“Hayvanlar Aleminde Yarış Hikâyesi”nde öğretici, öğrencilere aşağıdaki öyküyü sunar: “Bir gün Aslan Kral, hayvanlar arasında bir yarışma yapmak ister. Bu yarışmayı dört farklı alanda yapacağız, der. Aslan Kral ‘İlk yarış yüzmeye, ikincisi koşma, üçüncüsü tırmanma, dördüncüsü ise uçma alanlarında olacak’ der. Kral ormandaki bütün hayvanları çağırır. Orada bulunan hayvanlar yarışmaya hazırlanırlar. Zürafa, sincap, serçe, fil, balık, yılan, su aygırı ve birçok hayvan yarışma alanında toplanır. Tüm hayvanlar denizin kenarında sıraya dizilir ve aslanın başla komutunu beklerler.” Burada öğretici hikâyeyi yarıda keser. Çocuklara: “Sizce bu yarışmanın birincisi kim olmuş olabilir?” sorusunu sunar. Bu sorunun bağlamında, öğrencilerden oluşan küçük bir grup tartışması planlanmıştır. Etkinliğin değerlendirilmesi ise şu sorularla gerçekleştirilir: “Yarışmalar sizce adil miydi? Yarışmalarda adalet nasıl sağlanabilir? Siz hiç haksızlığa veya adaletsizliğe uğradınız mı ve neler hissettiniz?”⁸⁵

Bu etkinliklerde örnek olay incelemesi, tartışma ve beyin fırtınası gibi metotlar kullanılarak değer analizi yaklaşımından istifade edilmiştir.

3.4. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı

Kur'an Kursu Etkinlik Kitabı incelendiğinde, ahlaki muhakeme yaklaşımını temel alan herhangi bir etkinliğe ulaşılamamıştır.

Sonuç

Bu çalışma, Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı 4-6 yaş Kur'an kurslarında kullanılan eğitim materyallerini değer öğretimi yaklaşımları açısından analiz etmeyi amaçlamıştır. Araştırma bulguları, materyallerin büyük ölçüde doğrudan öğretim yaklaşımına dayandığını buna karşın değer açıklama ve değer analizi gibi öğrenci merkezli yaklaşımların sınırlı düzeyde kullanıldığını ortaya koymuştur. Bu durum, materyallerin tek bir yaklaşıma ağırlık vermesinin değerlerin çocuklar tarafından çok yönlü olarak kavranmasını

⁸⁴ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 63.

⁸⁵ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*, 362.

ve içselleştirilmesini sınırlayabileceğini göstermektedir. Bu nedenle öğretim yaklaşımlarının çeşitlendirilmesi gerekliliği bulgularla desteklenmektedir. Bununla birlikte etkinlik kitabının tüm değer öğretim yaklaşımlarını eşit düzeyde içermesi hem pedagojik açıdan gerekli değildir hem de uygulamada mümkün görünmemektedir. Bunun yerine yaş grubunun gelişim özellikleriyle uyumlu yaklaşımlara daha fazla yer verilmesi önerilmektedir. Örneğin, 4-6 yaş çocuklarının somut işlemler döneminde olmaları nedeniyle ahlaki muhakeme yaklaşımının sınırlı düzeyde kullanılması anlaşılır bir durumdur ancak bu yaklaşımın yaş grubuna uygun etkinliklerle daha fazla desteklenmesi bilişsel gelişimlerine katkı sağlayabilir. Buna karşın etkinliklerde yer alan bazı doğrudan öğretim unsurlarının aşırı tekrarının, çocukların aktif katılımını sınırladığı ve öğrenme sürecini pasif hâle getirdiği görülmektedir. Bu noktada, değer açıklama ve analizi yaklaşımlarının daha dengeli bir şekilde entegre edilmesi çocukların değerleri keşfetmesine ve özümsemesine daha fazla fırsat sunabilir.

Bu çalışma, erken çocukluk dönemi din eğitimi ve değer öğretimi alanına somut katkılar sağlamaktadır. Öncelikle, materyallerin hangi yaklaşımları baskın şekilde kullandığını ortaya koyarak bu materyallerin güçlü ve geliştirilmesi gereken yönlerini görünür kılmıştır. Ayrıca, öğretim sürecinde çocukların gelişim özelliklerine uygun, aktif katılımı destekleyen ve bilişsel-duyuşsal gelişimi birlikte ele alan materyal tasarımlarına duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır. Gelecekte yapılacak araştırmaların farklı yaş gruplarına yönelik materyalleri karşılaştırmalı olarak analiz etmesi ve her yaş grubuna uygun yaklaşım kombinasyonlarını ortaya koyması materyal geliştiricilere daha kapsamlı bir yol haritası sunacaktır.

Yazar Katkı Oranı Beyanı / Author Contribution Statement

Makalede Yazar Katkılarının Yüzdesi (Percentage of Author Contributions in the Article)	Sorumlu Yazar (Responsible Author)	Katkı Sunan Yazar (Contributer Author)
Çalışmanın Tasarlanması Conceiving the Study	%60	%40
Veri Toplanması Data Collection	%70	%30
Veri Analizi Data Analysis	%60	%40
Makalenin Yazımı Writing the Article	%70	%30
Makale Gönderimi ve Revizyonu Submission and Revision	%100	%0

Kaynakça | References

- Arıkan, Rauf. *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık, 2. Basım, 2013.
- Aşlamacı, İbrahim. *21. Yüzyıl Becerileri ve Din Eğitimi Eleştirel Bir Yaklaşım*. İstanbul: DEM Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 1. Basım, 2023.
- Başal, Handan Asude. *Gelişim ve Psikoloji: Nasıl Mutlu ve Başarılı Bir Çocuk Yetiştirebiliriz?* Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 5. Basım, 2012.
- Bennett, William J. "Moral Literacy and the Formation of Character" 202 (1986), 732-4302. <https://eric.ed.gov/?id=ED280760>
- Bilgin, Beyza - Selçuk, Mualla. *Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Gün Yayıncılık, 4. Basım, 1999.
- Cebeci, Suat. *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri*. İstanbul: Alfa Basım Yayın, 5. Basım, 2018.
- Christensen, L. B. - Johnson, R. B. *Araştırma Yöntemleri: Desen ve Analiz*. çev. A. Aypay. Anı Yayıncılık, 2015.
- Çetin, Nurullah. *Değerler Eğitimi*. Ankara: İmbik Yayınları, 1. Basım, 2021.
- Demir, Fehmi - Merter, Feridun. *Değer Öğretimi Yaklaşımlarına Göre Hayat Bilgisi Dersinde Sorumluluk Eğitimi*. Ankara: Gece Akademi Yayıncılık, 1. Basım, 2019.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. *Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1 (4-6 Yaş Grubu)*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 8. Basım, 2019.
- Giles, Sophie. *Değerler Eğitimi Çevre Bilinci*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 5. Basım, 2019.
- Gürses, İbrahim - Kılavuz, M. Akif. "Kuşakların Ahlaki Değerleri Birlikte Öğrenmesi: Kholberg'in Ahlaki Gelişim Kuramı Açısından Bir Değerlendirme".
- Heidbrink, Horst. *Stufen der Moral - Zur Gültigkeit der kognitiven Entwicklungstheorie Lawrence Kholberg*. München: Quintessenz, 1991.
- Karacoşkun, Mustafa Doğan. "Din Psikolojisi Bilimi ve Türkiye'deki Gelişimi". *Din Psikolojisi El Kitabı*. ed. Mustafa Doğan Karacoşkun. Ankara: Grafiker Yayınları, 3. Basım, 2015.
- Kaymakcan, Recep. *Gençlerin Dine Bakışı ve Okullarda Din-Değerler Öğretimi*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 1. Basım, 2021.
- Korkmaz, Mehmet. "Değer Eğitimi Yaklaşımları". *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*. ed. Mustafa Köylü. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2. Basım, 2019.

- Köylü, Mustafa (ed.). *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2. Basım, 2019.
- Kuçuradi, İonna. *İnsan ve Değerleri*. Ankara: Ankamat Matbaacılık, 9. Basım, 2022.
- Lapsley, Daniel K. - Narvaez, Darcia. *Moral Development, Self, and Identity*. New York: Lawrence Erlbaum Associates, 1. Basım, 2004.
- Mercin, Levent. "Piaget ve Kholberg'in Ahlak (Moral) Gelişim Kuramlarının Özellikleri ve Karşılaştırılması". *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 5 (2005), 76.
- Murray, Rowena. *Bilimsel Dergilere Makale Nasıl Yazılır*. çev. Şakir Çınkır. Ankara: Anı Yayıncılık, 2. Basım, 2016.
- Narvaez, Darcia. "Does Reading Moral Stroies Build Character?" *Educational Psychology Review* 14/2 (2002), 155-171.
- Oruç, Cemil - Köylü, Mustafa. *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları, 1. Basım, 2017.
- Patton, Michael Quinn. *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. çev. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2. Basım, 2018.
- Rizzo, Kelly - Bajovic, Mira. "Moral Literacy Through Two Lenses: Pre-service Teachers' Preparation for Character Education". *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education* 28/1 (2016), 131-138.
- Sapsağlam, Özkan. *Okul Öncesi Dönemde Karakter ve Değerler Eğitimi Teoriden Uygulamaya*. ed. Esra Ömeroğlu. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 1. Basım, 2016.
- Senemoğlu, Nuray. *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Anı Yayıncılık, 28. Basım, 2021.
- Tosun, Cemal. "Din Öğretiminde Değer Öğrenme". *Ortaokul 5-8 Düşünen Sınıflarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*. ed. Cemal Tosun. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 1. Basım, 2016.
- Ulusoy, Kadir- Dilmaç, Bülent. *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 6. Basım, 2020.
- Vehbi Vakkasoğlu. *Allah'ı Nasıl Anlamalı Nasıl Anlatmalı?* Ankara: Nesil Yayınları, 1. Basım, 2018.
- Yavuz, Kerim. "Din (Din Psikolojisi)". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/341-345. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Yıldırım, Ali- Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 11. Basım, 2018.